

A MAGYAR MŰVELŐDÉSI TÁRSASÁG MEGALAKULÁSÁT ELŐKÉSZÍTŐ KONFERENCIA (1998. ÁPR. 22.)

A Magyar Művelődési Intézet fennállása óta igyekezett erősíteni azokat a szálakat, amelyek az alkotó értelmiségieket a közművelődés napi gyakorlatához kötik. Ma az értelmiség is tagoltabb, a művelődés is gondok sorával küszködik. Ezért a lendületet adó és a hitet edző kapcsolatok az eddigieknél is fontosabbakká váltak.

Földiák András, a Magyar Művelődési Intézet igazgatója régóta szorgalmazza az értelmiség szélesebb körével való együttműködést a magyar művelődés érdekében. Így amikor az ország dolgaiban felelősen gondolkodó, és a nemzetet, annak kultúráját féltő emberek közül néhányan felkeresték, megkezdődött egy konferencia szervezése, amely a Magyar Művelődési Társaság megalakulását hivatott előkészíteni. Vitaindítónak megszületett *A művelődés stratégiai tervezéséért való jámbor szándék indoklása* című írás, amelyet a konferencia előtt kézhez kaptak a meghívottak.

Ez az írás számtalan gondolatot vet fel, problémák sorát sejteti és igazolja, s továbbgondolkodásra készítet. A konferenciára résztvevői a Magyar Művelődési Intézet Corvin téri épületének legnagyobb helyiségében, a színházteremben gyűltek össze, melyet a Magyar Állami Népi Együttes bocsátott rendelkezésre. A megjelentek nagy száma igazolja, hogy a magyar művelődés problémáit artikuláló kis csoport közügyet jelentett meg, s ehhez egyaránt volt szólni valójuk a hivatalukat, a pártjukat képviselőeknek, a szabad értelmiségieknek, valamint a saját településük gondjait vállaló pedagógusoknak, népművelőknek.

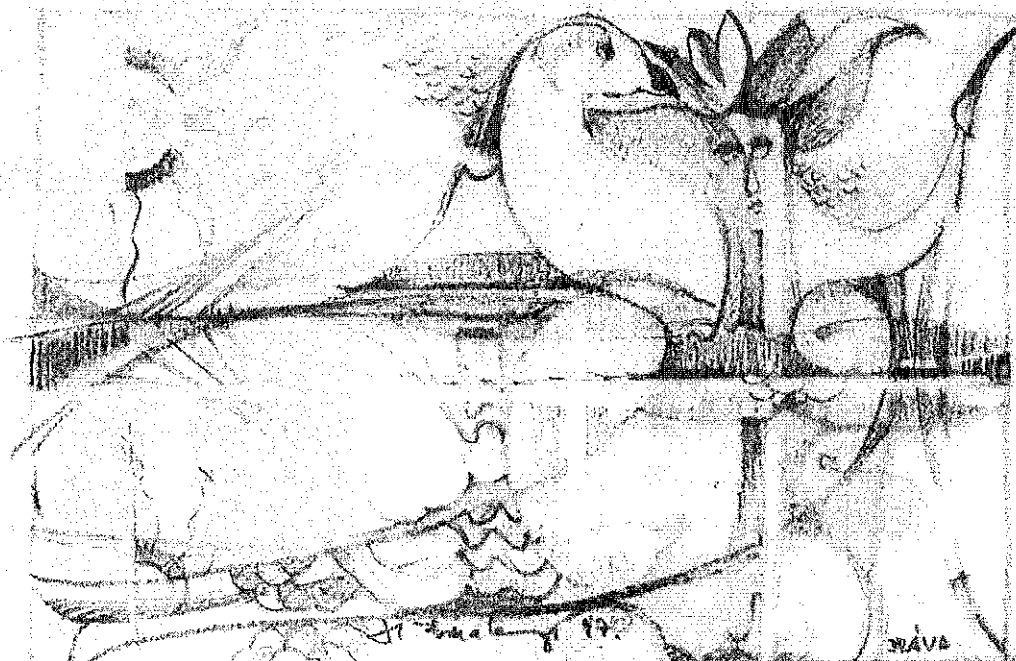
Az előadók és hozzászólók különböző nézőpontból fogalmazták meg véleményüket, ki-ki vérmérséklete és vesélytudata szerint. A konferencián felvetődött gondolatok sorának kifejtésére a rendelkezésre álló időben nem volt lehetőség, de ismert volt a konferencia célja, első lépésként a Társaság megalakulásának előkészítése.

A gondolatok további kibontására – mint ahogy ez a konferencián is elhangzott – a Szín, a Magyar Művelődési Intézet folyóirata ad módot és helyet.

Azok az előadók és hozzászólók, akik a hazai társadalmi jelenségekből kiindulva, s egy generáció veszélyérzetére hivatkozva a kulturális stratégia kialakítását sürgették, ezt egy hatékonyan működő magyar művelődési rendszer és funkcionális intézményrendszer reményében tették. Ez is azt jelzi, hogy a Magyar Művelődési Társaság megalakulása társadalmi igényt elégít ki.

A Társaság alapító levelét Molnár Zoltán neve fémjelzi. Az elnöki tisztségre felkért Jankovich Marcell működésében várhatóan azok a gondolatok lesznek meghatározóak, melyeket a *Mély a múltnak kútja* címmel foglal össze most készülő könyvében.

A konferencia problémafelvetését, hangulatát és a megindult gondolkodás irányát alighanem Varga Domokos előadása reprezentálja legjobban. Közlését főleg azoknak szánjuk, akik a konferencián nem vehettek részt, de érdeklődnek a megalakuló Társaság iránt.¹

¹ 1998 június 9-én megalakult a Magyar Művelődési Társaság. Elnöke: Jankovich Marcell, társelnöke: Zombori Ottó, a titkári teendőket Fábryné Márk Anna látja el. Az elnökség tagjai: Földiák András, Juhász Judit, Makovecz Benjámin, Sebő Ferenc, Szakály Ferenc, Szemadám György, Varga Domokos, Vekery Tamás és Zelnik József.

Hadd köszönjem meg a Magyar Művelődési Intézet igazgatójának, hogy nemcsak helyet szerzett, hanem szellemi teret is adott a mai tanácskozásnak... Azt hiszem, hogy *A művelődés stratégiai tervezéséért való jámbor szándék*-kal mindnyájan egyet érhetünk, vagyis hogy ne hagyjuk vak erőktől ráncigálni a magyar művelődés már amúgy is elég rozoga szekerét, akár a szétességig, és ne engedjük ezt a rozzant szekeret egykerekkévé silányítani se, fusson csak több keréken, testvéri kergetőzésben. Ahogy a közismert találós kérdés oly szépen kifejezi: „Négy testvér egymást kergeti, de soha el nem érheti”.

Ahogy elnézem, itt is vagyunk legalább négy kerékre való nyian, hogy egymást keressük, de Isten ments, hogy el is érjük. Mi csak kergetőzzünk! A szekér meg fusson!

De merre? Bevallom, nekem semmi kedvem nincsen iránymutató és iránytartó ostoros embereket, poraiból főnixmadárként megéledő Révai Józsi vagy Aczél Gyuri bácsikat álmodni vissza parádés kocsisnak a bakra. Búcsúszom inkább ettől az egész szekér-hasonlattól, amely itt kezd el igazán sántítani, vagy ha úgy tetszik, döcögni, hiszen mechanikus szerkezetet idéz, nem pedig élő szervezetet. Holott a magyar művelődés vagy eleven él és szerveződik, vagy megette a fene az egészet.

Egyelőre talán nem ette meg. De vannak baljós jelek, ahogy erről már itt is elég sok szó esett. Sőt, ezek a jelek nem egyszer túl is mutatnak a kultúra körén és már nemzeti létünk gondjairól szólnak. Például felvetik: *van-e elég sónk, van-e elég kovásunk?* Van-e és lesz-e olyan művelődésünk, amely képes átjárni, áthatni nem ezreket, nem százazereket, hanem mindnyájunkat? S ezzel elegendő kohéziót adni – legyünk bármilyen sokfélék –, ennek a minket válogatás nélkül befogadó magyar anyanyelvi, illetve kulturális közösségnek?

Kimondtam a kulcsszót: *kohézió*. Hadd higgyem, hogy ez nem csak nekem jelent sokat. Kár, hogy nincs itt közöttünk TGM, a jeles filozófus (teljes nevén: Tamás Gáspár Miklós). Megütötte a szememet néhány hónapja egy vallomások írása, amelyben a többi között a demokratikus állam működőképességéről medítál ilyenformán: „*Ha az állam nem szerzi vissza tekintélyét, a szabadságnak is befellegzett. Hiszen az alvállalkozóknak gebinbe kiadott kormány felett a honpolgárnak nincs hatalma. Ezt a tekintélyt erősebb, nagyobb önbizalmú nemzeti érzés nélkül lehetetlen visszaszerezni. Tehát mind az állami központosítással, mind a nemzeti önérzettel kapcsolatos liberális aggodalmak részben károsnak bizonyulnak a szabadság ügye szempontjából. Az is világosnak látszik, hogy ha az új demokratikus állam nem találja meg a módját a szociális igazságosság érvényesítésének, akkor nincs reménye a tekintély visszaszerzésére, és a demokratikus patriotizmus – az együttérzés és szolidaritás – föltámasztására, amely nélkül modern állam nem élhet meg.*”

TGM mint hallottuk, nem mondta ki a bűvös szót: *kohézió*. De mi másról beszélt, ha nem arról, hogy ha házat akar építeni valaki, ahhoz nem elég a téglá, azaz egymástól függetlenül ide-oda rakosgatható sok kis szabad téglá, malter is kell hozzá. Kötőanyag nélkül nem áll meg a lábán se ház, se haza.

Ő ettől a felismeréstől még nyilván nem lett Mečiar – vagy Funar – szimpatizáns, hogy hazai neveket ne is említsek. Mi sem leszünk azok, fogadjuk bár el egy akarattal, annyi kötőanyag nekünk is jár azért, mint Európa bármely egészséges lelkületű, műveltségű nemzetének a spanyoloktól az angolokig, a hollandoktól a finnekig.

A közvetlen szomszédságból szándékosan nem hoztam fel példát a lelki egészségre, hiszen az ismert Ady-strófa óta már

közhelyszámba megy a félemberek, félnemzetecskék Duna-táji szégyen kalodája, „*Ahol a szárnyakat lenyesték, ahol halottasak az esték.*”

S ahogy közhelyként emlegetjük ma már az olyan Bibó-tanulmány címeiket is, mint *A kelet-európai kisállamok nyomorúsága* vagy *Eltorzult magyar alkat, zsákutcás magyar történelem*, méghozzá úgy, mintha változtatni sem igen lehetne immár a minket sújtó végzetten.

Az örökletes kalodák, igaz, csakugyan szorosak. A zsákutcákból sem könnyen lesznek kijutást kínáló térj meg utcák. Itt vagyunk például mi is magyarok, egy nép a sok közül, Európa gidres-gödörös hátsó udvarában, de egy nép ama három vagy öt közül, amelyet az elülső udvarbeliek is már valami Kánaán félével kecsegtetnek. Várjuk is nagyon azt a víg esztendő, amely meghozza a jókedvet, bőséget, a jobb kort, mely után buzgó imádság epedez százezrek ajakán. De közben-közben magunkra nézünk, s az a jókedvünk is elmegy, amely már megvolna.

Ami a legaggasztóbb, az talán épp művelődésünk deficit állapota. Hiszen már Széchenyi megmondta (mi ezt is közhelyképtarttuk persze) „*A kiművelt emberfő. Ennél lejjebb nem bocsátkozhatunk*”, „*A tudományos emberfő mennyisége a nemzet igazi hatalma*”, „*Ennek több vagy kevesebb léte a nemzetnek több vagy kevesebb szerencséje*”, „*Senki se higgye még él, hogy tanulását már elvégezte*”. És így tovább. Mi pedig itt állunk, hogy mást ne mondjak, az általános iskolából kikerülők 30-35%-os fél-, sőt olykor teljes analfabetizmusával, a további életük folyamán könyvet soha kezükbe nem vevők ennél is jóval nagyobb arányával, a tévé- és videóidiotizmus megállíthatatlannak látszó terjedésével, illetve a veszélyes válsághelyzetében is rengeteg értéket produkáló magyar könyvkiadás hatókörének megállíthatatlannak látszó szűkülésével, le a másfél ezres, ezres, ötszáz és még kisebb példányszámokig, jobb sorsra érdemes művek szinte észrevétlen megjelenéséig, a tényleges közforgalomból, de még a könyvtári beszerzésből való kirekesztődéséig is.

Folytathatnám akár estig, de nem folytatom. Ez nem panasznapp és ne is legyen az. Amiről mégis beszélünk kell – legelemibb gondjainkról, legközösebb teendőinkről –, arról már sokat elmondtak az előttem szólók. Nagyobb hangsúlyt talán még művelődésügyünk szociális vonatkozásaira tennék. Nemcsak arra, hogy akinek az Isten pénzt adott, annak észt is ad hozzá, legalábbis jobb iskolát, diplomát, nyelvvizsgákat, külföldi ösztöndíjakat, kecsegtetőbb életesélyeket. Bibliáiban: akinek van, annak adatik, akinek viszont nincsen, attól az is elvételik, amije van, s ez nem csupán a reménytelen szegénységbe süllyedt milliókat – s közülük is legesleginkább a romák százezreit – teszi kárvallottá, hanem a nemzet egészét. Ez is alapgondunk, de ezt legalább emlegetjük. Ellenben alig esik szó a magyar művelődés demográfiai veszteségeiről.

A kulturális igényeket – ezernyi tény igazolja, utalt rá Jankovich Marcell is – főleg a család örökíti át, feltéve persze, hogy van mit átörökíteni, és van is kinek, illetve mondjuk inkább kiknek. Hiszen a többgyerekes családokban jóval könnyebben megteremtődhet az erre alkalmas légkör, a kisközösség tagjainak eleven kommunikációs készsége, egymásra hangolódottsága.

Ennek hiányát tehát nemcsak az állami gondozott, vagy bármely más okból hospitalizálódott gyerekek szenvedik meg, hanem a testvértelenül felnövők jó része is, akik otthoni játszótársak, beszélgető társak, életre-halálra hozzájuk kötött ver-

* Elhangzott a Magyar Művelődési Társaság megalakulását előkészítő konferencián, 1998. április 22-én

senytársak, veszekedő és verekedő társak híján többé-kevésbé kimaradnak abból az érzelmi relítettségből, amely minden társas lelki csereforgalom vagyis minden kultúra sine qua non-ja.

Jó másfél évtizede már, hogy a magyar szociológia nagyszónya azt fejtegette egy akkor zajló demográfiai vitában: nem a mennyiség számít. Kilenc millió lakosa lesz csak az országnak? Legalább többet törődhetünk a minőséggel.

Bevallom, én azóta is ámulok: mit válthat ki az ingerültség egy fergetegesen tudós hölgyből, akit bosszantanak a fogyatkozó magyar bölcsőkre mutogató magzatvédők, nemzetmentők.

Minőségi kilenc millió? Kikből? A lakosságnak akkor már majd csaknem egyharmadát kitevő nyugdíjas korúakból? Az önmagukat agyonhajszoló középkorúakból, akiket az alkohol és a korai halál tizedel? Vagy a zuhanásszerűen megkevesbedő maradék fiatalból, akik közül milliónyi örököse hiányzik immár az előző nemzedékek szellemi fogékonyságának és munkás hajlamának?

Mi az, ami mégis reményt adhat? Ami jövőt ígérhet, életrevalóbb, műveltebb magyar népet? Talán a közös veszélyérzet, s vele az oly sokáig elaltatott természetes életosztón ébredése.

Ennek jeleként idéztem TGM-et is, ahogyan nemrég a demokratikus patriotizmus, az „önbizalmú” nemzeti érzés és a szolidaritás szükségessége mellett érvelt. Nyilván nemcsak a maga nevében. Hangot adott valaminek, ami benne van a levegőben...

A mi tanácskozásunk is jel lehet. Hisz olyanok is együtt ülnek itt, akik évek óta inkább öltögettek nyelvet egymásra, mint hogy készek lettek volna, ha nem is baráti, de szövetségi kézfogásra.

Eljöttünk, hogy keressük az egyetértésnek, az egyet akarásnak legalább a minimumát. Olyan magyar művelődés szolgáltatót, amely összeköt. Amely közösségeket teremt és éltet. Amely nemcsak egyéneket, hanem egy nemzetet emel feljebb. Amely mindnyájunk számára hozzáférhetővé teszi – ha nem is azonos szinten és fokon – az emberi kultúra örök értékeit. De mindezekelőtt a magunk anyanyelvében erősít meg, a magunk lelkében, hazájában, értékvilágában – múltjában és jelenében – tesz otthonossá.

A magyarkodás szétválaszt és megoszt. Értékeink ismerete, tisztelete: kohéziót teremt és összefűz.

S ezzel élni segít. ...

